

VAZDUHOPLOVNA PODRŠKA SNAGA TERITORIJALNE ODBRANE

Dosada su uloženi ogromni naponi da se kompleksnije sagledaju i sa više aspekata rasvetle uslovi i opšta načela upotrebe i obezbeđenja dejstava snaga teritorijalne odbrane.

U ovom članku zadržaću se na problematici koja je na određen način tu i tamo samo fragmentarno zahvaćena, a ona bi trebalo da ima više mesta u našoj teoriji. Radi se (uslovno) o sadejstvu RV i PVO sa snagama TO, tačnije o vazduhoplovnoj podršci snaga TO.

Problematika je dosta složena, u nekim pitanjima i sporna, pa ću ukazati samo na neke osnovne probleme.

U nekim sredinama može se čuti i ovakvo pitanje — da li uopšte ima potrebe za vazduhoplovnom podrškom snaga TO, s obzirom na njihovu specifičnu organizaciju, naoružanje i oblik vođenja oružane borbe? Naše konkretno stanje i ono što se pokazalo na prošlogodišnjem manevru »Sloboda-71« odmah demantuje sve one koji postavljaju takva pitanja. Naime, čak i gruba analiza bitnih svojstava i namene snaga TO ukazuje na potrebu za snažnijom vatrom i slobodnijim manevrom tih snaga, što se brzo i efikasno može postići, u prvom redu vazduhoplovnom podrškom.

Razvojem doktrine ONO i afirmacijom teritorijalne komponente naših oružanih snaga stvaraju se novi uslovi za dejstva i proširuju zadaci RV i PVO. Proširuju se obim, sadržaj i karakter zadataka, a menja se i način dejstva avijacije.

Kao što je poznato, jedinice TO su namenjene i osposobljene za borbena dejstva protiv neprijatelja na celoj teritoriji zemlje, prvenstveno u pozadini neprijatelja. Pored samostalnih dejstava, snage TO najčešće sadejstvuju jedinicama operativne armije. U određenim uslovima u ratu i na određenom prostoru snage TO mogu postati i osnovni nosilac oružane borbe.

Ovako determinisana uloga snaga TO neizbežno ih dovodi i u položaj da zajednički dejstvuju i sa RV i PVO. U tim dejstvima postoje obostrani interesi i potreba, koji proizlaze iz sledećih bitnih razloga:

1) Snage TO mogu znatno da utiču na dejstva RV i PVO, tj. da im na određen način olakšavaju i upotpunjuju dejstva.

Do toga najčešće dolazi u borbi koju RV i PVO vode za prevlast u vazduhu (za kontrolu vazdušnog prostora, kako se to sve češće kaže) i u okviru vazduhoplovne podrške snaga operativne armije. Tako, na primer, snage teritorijalne odbrane uspešno mogu da dejstvuju po neprijateljskim elementima VOJIN, RJ, aerodromima i drugim elementima infrastrukture neprijateljske avijacije itd. S tim u vezi može se razmatrati i zajedničko učešće snaga TO sa RV i PVO u borbi za prevlast u vazduhu.

2) Snage TO imaju relativno ograničena sredstva vatrene podrške. Bez obzira koliko će se to poboljšati, uvek će to biti u zaostatku u sredstvima za vatrenu podršku u odnosu na jedinice operativne armije.

Slabija opremljenost snaga TO sredstvima vatrene podrške proizilazi iz namene i uslova u kojima će one dejstvovati i u vezi s tim nepovoljnosti teške tehnike koja je zbog glomaznosti i nepokretljivosti opterećenje.

3) Objekti napada snaga TO biće najčešće jedinice operativne armije protivnika, odnosno objekti koji traže jaču vatru za neutralisanje.

4) Snage TO imaće i mnoge druge zadatke, (prevoženje, evakuacija, snabdevanje, izviđanje, veza itd.).

Otuda opravdanost i potreba za vazduhoplovnom podrškom snaga TO.

Avijacija je jedini rod operativne armije, jedina manevarska vatrena snaga s kojom se može intervenisati i podržavati snage TO onda kada su snage operativne armije udaljene od prostora na kojem se nalaze jedinice TO.

Avijacija će, često, biti i jedino sredstvo preko kojeg više komandovanje može uspostaviti direktan dodir sa potčinjenim jedinicama sa grupacijama i sastavima u pozadini agresora.

Ona može biti i jedino sredstvo kojim će se doturati odgovarajuća borbena i druga sredstva snagama TO u dubljoj pozadini neprijatelja, na udaljenim otocima, diverzantskim grupama. Njome će se prevoziti izviđačke grupe. To će često biti jedini način sigurne evakuacije ranjenih i obolelih, kada je to potrebno, ili neophodno.

U svakom slučaju pojavljuje se originalan odnos RV i PVO i snaga TO, originalna vrsta vazduhoplovne podrške, a i specifično sa dejstvom RV i PVO sa TO, prema ciljevima, objektima, zadacima, prostoru i vremenu, zavisno od situacije, potreba, uslova i mogućnosti.

Tačno je da su snage za vazduhoplovnu podršku, uopšte uzev, ograničene i da će se vazduhoplovna podrška snaga TO pojavljivati u manjem obimu i povremeno. Istovremeno to ne osporava činjenicu da snage TO imaju takođe specifičnu potrebu za ovom vrstom podrške i da ju je moguće i celishodno vršiti.

OBLICI VAZDUHOPLOVNE PODRŠKE SNAGA TO

Značaj pojedinih vrsta vazduhoplovne podrške snaga TO je nešto drukčiji od uobičajenog za jedinice operativne armije.

U vazduhoplovnoj podršci snaga TO najčešće će težište biti na vazдушnom transportu i vezi, a manje i ređe primeniće se vatrena podrška i vazdušno izviđanje, a sasvim izuzetno zaštita od dejstava iz vazduha.

VAZDUŠNA PREVOŽENJA ZA POTREBE SNAGA TO

Neprekidna aktivna dejstva snaga TO dovešće do trošenja ogromnih količina raznih vrsta borbenih sredstava (oružja, municije, minsko-eksplozivnih sredstava, sanitetskog materijala, intendantske opreme itd.), a isto tako i do gubitaka žive sile. Povećaće se broj ranjenih, a zbog teških uslova u kojima će dejstvovati ove jedinice i broj obolelih i iscrpljenih boraca. Poznato je da zbrinjavanje ranjenih i obolelih predstavlja vrlo složen problem za dejstva u pozadini agresora i ako se on uspešno ne reši dolazi do osetnog povećanja ukupnih gubitaka. Pored toga, mora se imati u vidu i veliki moralni uticaj koji ima rešenje ovog problema za snage TO.

Posebne teškoće nastaju i zbog toga što slabo organizovano zbrinjavanje ranjenih i obolelih smanjuje manevarske mogućnosti snaga TO, pa ih na taj način lišava njihovog osnovnog taktičko-operativnog preimućstva nad neprijateljem i umanjuje njihovu borbenu sposobnost. To ih može prisiliti da vode takva borbena dejstva u kojima će doći do izražaja neprijateljska prednost u vatri na primer, kod odbrambenih dejstava, borbi u okruženju i sl., što na određen način dovodi do daljeg povećanja gubitaka.

Zato, bez obzira što se još u miru obezbeđuje zbrinjavanje, što se pripremaju i preduzimaju ostale opsežne mere, borbena dejstva

zahtevaće da se jedinice u pozadini neprijatelja snabdevaju u toku rata oružjem, minsko-eksplozivnim sredstvima, nekim rezervnim delovima, lekovima i drugim potrebama, a i da se rasterećuju sa ranjenim i obolelim.

Pored toga, postojaće izražena potreba za vezama i drugim aktivnostima i komandnim funkcijama u okviru snaga u pozadini agresora, a i između njih i komandi na frontu.

Vazдушna prevoženja za potrebe jedinica u pozadini mogla bi se obavljati:

- transportnim avionima,
- lakim avionima za vezu,
- helikopterima.

Prevoženja bi se mogla obavljati sa sletanjem ili bez njega.

Kapaciteti prevoženja mogu se videti iz sledećih podataka:

- avion C-47 može preneti 18 ranjenika, ili 2.300 kg na udaljenost od 800 km,
- helikopter Mi-4 može prebaciti 8 ranjenika ili 1.200—1.600 kg materijala na udaljenost od 150—200 km,
- helikopter Mi-8 može prebaciti 28 ranjenika ili 4.000 kg tereta na daljinu od 360—650 km.

Iz ovih podataka se vidi da eskadrila aviona i helikoptera ima velike mogućnosti u odnosu na snage TO čije su potrebe znatno skromnije.

Materijalna prevoženja vazдушnim putem za račun snaga TO dobijaju drukčiju dimenziju od one koju obično imaju. Na primer, jedan dotur minsko-eksplozivnih i drugih ubojnih sredstava snagama TO obezbeđuje udar po neprijateljskim objektima u dubljoj pozadini, koji se u drugim uslovima ne bi mogao postići bez vatrene podrške jačih snaga avijacije.

Za jedan most, raspona oko 100 m potpuno je neekonomično dejstvovati sa LBA, ali će ga relativno lako porušiti i manja grupa partizana naoružana potrebnim količinama eksploziva. Slično će biti i sa nekim poljskim skladištima ubojnog ili pogonskog materijala, a i sa objektima na komunikacijama.

Vazdušni transport za snage TO u nekim slučajevima je od takvog značaja da bez njegove podrške ove snage ne bi mogle brzo obnavljati istrošene materijalne resurse, ili bi se opteretile ranjenim i obolelim i sl.

Za potpuno iskorišćenje nosivosti transportne avijacije i helikoptera najbolje je dotur i evakuaciju obavljati sletanjem na aerodrome sa travnom PSS, koje su pripremile snage TO, i heliodrome u pozadini neprijatelja na slobodnoj teritoriji.

Dejstva snaga TO u pozadini neprijatelja za operativne snage u zahvatu fronta, pored osnovnog zadatka, predstavljaju i svojevrstan način dopune i sličnosti sa vatrenom podrškom avijacije koju ona vrši za njihov račun. S tim u vezi, kao što je poznato, možemo razlikovati:

— posrednu vatrenu podršku avijacije u okviru operacija, za račun snaga operativne armije, koja istovremeno i objektivno može imati i značaj posredne ili čak i neposredne vatrene podrške za snage TO;

— neposrednu vatrenu podršku snaga TO, koja će za jedinice operativne armije imati objektivno značaj posredne vatrene podrške;

— izuzetno, neposrednu vatrenu podršku snaga TO kada one izvode samostalna borbena dejstva u dubokoj pozadini agresora, i to:

a) ako jače snage TO izvode samostalne operacije, ili izvršavaju neke druge krupnije i izuzetno važne zadatke; i

b) u vanredno kritičnim situacijama, kada snagama TO preći uništenje, a dejstvima avijacije može se uspešno doprineti njihovom izvlačenju.

Objekti po kojima bi mogla dejstvovati avijacija u vatrenoj podršci snaga TO pretežno će se nalaziti u operativnoj dubini neprijatelja zbog toga što tamo postoje i najpovoljniji uslovi za razvoj borbenih dejstava snaga TO.

Objekti u operativnoj dubini neprijatelja prema svom sastavu i dimenzijama mogu biti krupni, a prema ulozi u operacijama vanredno značajni, zbog čega će biti planski i brižljivo čuvani. No, s obzirom na to što će objekti infrastrukture često biti u pokretu, što će se rastresito raspoređivati i na relativno većim udaljenjima od prvog borbenog ešelona, njihova osetljivost će biti znatno veća od objekata u taktičkoj dubini, zbog čega će najčešće biti izloženi dejstvima snaga TO i avijacije, bilo zajednički ili posebno. Ti objekti su takve važnosti u operaciji da će redovno predstavljati rentabilne ciljeve za avijaciju uopšte i za njena dejstva u posrednoj podršci jedinica operativne armije, tako što će avijacija samostalno dejstvovati po njima, ili zajedno sa snagama TO, čime bi se efekti uvećavali.

Sem dejstva po zajedničkim objektima, avijacija se može upotrebiti i radi sprečavanja intervencije rezervi na ugroženim pravcima i uništenja vatrene tačkama opasnih za uspeh napada snaga TO uopšte.

U nekim slučajevima mogu biti celishodna i demonstrativna dejstva avijacije radi prikriivanja stvarnih pravaca, objekata i ciljeva dejstva snaga TO.

Može postojati potreba za vazduhoplovnom podrškom snaga TO i u sopstvenoj pozadini, koja bi se takođe karakterisala specifičnostima — prema sadržaju, sredstvima i načinu izvođenja.

Na jednoj desantnoj prostoriji sa više pogodnih desantnih regiona, koji će se braniti operativnim i teritorijalnim jedinicama, sasvim je moguće da avijacija u PDB štiti dejstva neke oklopne jedinice i vrši vatrenu podršku za račun neke partizanske brigade ili drugog većeg sastava snaga TO iz okvira protivdesantnih snaga.

VAZDUŠNO IZVIĐANJE ZA RAČUN SNAGA TO

Teritorijalna organizacija oružanih snaga sa svojim različitim komponentama praktično je u neprekidnom borbenom dodiru sa neprijateljem, ispletena je oko svih elemenata neprijateljskog operativnog poretka i zato je u svojoj obaveštajno-izviđačkoj delatnosti veoma samostalna. Samostalnija je od bilo kojeg drugog dela oružanih snaga.

Obaveštajno-izviđačkom aktivnošću jedinice teritorijalne odbrane mogu prikupiti dragocene podatke za komande operativne armije, a isto tako i o objektima koji su od interesa za avijaciju.

Potrebe snaga TO za podacima prikupljenim izviđanjem iz vazduha su manje nego kod jedinica operativne armije. Pogotovu neće biti neophodna permanentna kontrola izviđačkom avijacijom određenih pravaca iz objekata. Zato će izviđanje snaga TO i izviđanje iz vazduha pretežno imati karakter uzajamne dopune i provere obaveštajno-izviđačkih podataka.

Za snage TO često mogu biti veoma korisni podaci koje prikuplja izviđačka avijacija u okviru vazduhoplovne podrške operativne armije (na primer, podaci o kretanju ili grupisanju neprijateljskih snaga u dubljoj pozadini ili na teritoriji agresora, van teritorije koju kontrolišu partizanske i teritorijalne jedinice itd.).

Izviđanje iz vazduha isključivo za račun snaga TO vršiće se ređe i došlo bi u obzir:

— zbog toga što nekada podaci vizuelnog izviđanja iz vazduha mogu biti veoma korisno upotrebljeni za dejstva ili obaveštavanje o opasnosti snaga TO, jer se brzo dostavljaju,

— zbog toga što se aerofoto snimci jednog objekta mogu veoma korisno upotrebiti za pripremu i organizaciju dejstva snaga TO,

bilo da se radi o dejstvima sa avijacijskom vatrenom podrškom (npr. aerodromi, pozadinske baze, veća uporišta neprijatelja za borbu sa PTJ, komunikacije itd.), ili bez nje,

— zbog toga što osmatranje borbenih dejstava može biti od velikog značaja za snage TO,

— zbog toga što prenošenje meteoroloških podataka iz pozadine neprijatelja nekada neće biti moguće, ili neće biti celishodno, zbog elektronskih dejstava protivnika, pa vazdušno izviđanje može biti jedino ispravan izvor ovih podataka, koji će se prikupiti, na primer, za vazдушna prevoženja u korist snaga TO.

Prema tome, bez obzira na velike mogućnosti i relativnu samostalnost snaga TO u obaveštajno-izviđačkoj delatnosti, pojavie se potreba za korišćenjem podataka koje je prikupila izviđačka avijacija.

Podaci vizuelnog izviđanja, prikupljeni u okviru izviđanja za račun operativne armije, koji su od interesa za snage TO, prenosili bi se iz operativnog centra armije, preko republičkih i zonskih štabova, do zainteresovanih komandi snaga TO, ili, ako je to moguće, neposredno.

Sasvim retko može se vršiti i vizuelno izviđanje iz vazduha direktno za račun nekog teritorijalnog štaba i komande teritorijalnog sastava. U tom slučaju morao bi se obezbediti prijem podataka vazdušnog izviđanja preko prijemnika VI kod zainteresovane komande, što nije teško obezbediti.

Aero-foto izviđanje iz vazduha verovatno će se češće koristiti od vizuelnog izviđanja, i to zbog njegove važnosti za pripremanje napadnih akcija na veće objekte, koji nisu dovoljno pokretljivi, a dobro su inžinjerijski uređeni.

Osmatranje borbenih dejstava može se i češće obavljati, ali je najverovatnije da će se radi toga manje koristiti snage RV, a više avijacijske snage kojima može raspolagati teritorijalna odbrana.

Prikupljaće se meteorološki podaci o rejonu dejstava borbene avijacije, ili rejonu sletanja pomoćne avijacije.

ZASTITA SNAGA TO IZ VAZDUHA

To je elemenat i zadatak vazduhoplovne podrške snaga TO koji će se verovatno najređe primenjivati, i to uglavnom zbog:

— manje osetljivosti snaga TO na dejstva iz vazduha,

— relativno velike udaljenosti ovih snaga od aerodroma baziranja LA, pa bi ona bila prinuđena da štiti neekonomičnim načinima

i u kratkom vremenu, jer obično bazira na minimalnom udaljenju od linije fronta (100 i više km),

— ograničenih snaga avijacije i izloženosti gubicima u uslovima vazdušne prevlasti agresora.

Ipak, zaštita avijacijom može biti potrebna ako neprijatelj uspe da okruži veće snage TO i protiv njih angažuje svoju avijaciju ili vazdušno-desantne jedinice. U tom slučaju zaštita snaga TO može imati karakter:

— kratkotrajne zaštite borbenog poretka,

— kratkotrajne zaštite neke jedinice koja izvršava važan zadatak na nekom pravcu — prostoru;

— borbe protiv neprijateljskih avio-izviđača,

— borbe protiv vazdušnih desanata u vazduhu ili prilikom spuštanja.

Ukoliko se i primeni zaštita LA radi neposredne PVO, ona će biti samo u kritičnim fazama izvršenja zadataka sastava TO.

MOGUĆNOST I CELISHODNOST STVARANJA I ANGAŽOVANJA AVIJACIJE TO

U nas postoje realne mogućnosti za izviđanje potrebnog broja vazduhoplova za teritorijalnu odbranu. Radi se o dosta brojnim školskim avionima u organizacijama VSJ i o poljoprivrednim i turističkim avionima pojedinih društveno-političkih organizacija, ne uzimajući u obzir avione različitih preduzeća za vazdušni saobraćaj koji su teži, veće nosivosti i sa većim potrebama za tehničko i drugo obezbeđenje.

Putem školovanja rezervnih starešina i kroz organizacije VSJ stvoren je dosta brojani i tehnički kadar.

Naša privreda proizvodi više tipova lakih aviona, a u stanju je i da znatno proširi svoje proizvodne kapacitete.

Prema tome, mi raspoložemo sa dosta brojnom vazdušnom flotom lakih aviona, a biće sve više i helikoptera van RV i PVO, različite namene i karakteristika. Opšte osobine ovih aviona bi bile:

— mala nosivost, od 1 do 10 sedišta,

— mala brzina, od 150 do 300 km,

— u većini slaba navigacijska opremljenost aviona,

— nesposobnost za letenje u složenim meteorološkim uslovima, naročito kod jakih vertikalnih i horizontalnih vazdušnih strujanja,

— mala brzina penjanja,

— mala rezerva snage motora i upućenost na letenje na malim visinama, na kojima se povećavaju teškoće navigacije i osetljivost na turbulentna strujanja u planinskim predelima, u kojima će oni najčešće i dejstvovati,

— velika osetljivost na dejstvo svih vrsta PVO sredstava, a naročito onih najbrojnijih (pešadijsko naoružanje PAM i LPAA).

U celini radi se o avionima i helikopterima koji imaju slabe performanse. Kako će najčešće dejstvovati u uslovima opšte neprijateljske prevlasti u vazduhu, njihova upotreba je dosta ograničena, ali se ne može isključiti. Naprotiv, postojeće realne šanse i zadaci na kojima će se ova vrsta avijacije efikasno moći angažovati. Sada ne bih u to ulazio, iako je to tema koja zaslužuje posebnu pažnju i obradu.

Pukovnik
Predrag MILENKOVIĆ